

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-10-14
Otsuse kuupäev	19. mai 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Eerik Kergandberg, Lea Laarmaa, Lea Kivi
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 7 (alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, mis sätestab hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu
Menetluse alus	Tartu Maakohtu 21. märtsi 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-14-6337
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada riigilõivuseaduse § 57 lg 7 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Tambet Laasik (avaldaja) on Linda Laasiku eestkostja. Avaldaja esitas Tartu Maakohtule e-posti teel avalduse nõusoleku saamiseks eestkostetava varaga tehingu tegemiseks. Riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 7 (alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis) järgi tuleb selliselt avalduselt tasuda riigilõivu 10 eurot. Avaldaja tasus kohtu kontole riigilõivuna 5 eurot. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013 otsusele asjas nr 3-4-1-20-13, leidis avaldaja 17. märtsil 2014 Tartu Maakohtule esitatud seisukohas, et RLS § 57 lg 7 on põhiseadusega vastuolus osas, mis sätestab, et avalduse esitamisel hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas tuleb tasuda riigilõivu 10 eurot, kuid avalduse esitamisel e-toimiku kaudu 5 eurot.

MAAKOHTU MÄÄRUS

2. Tartu Maakohus tunnistas 21. märtsi 2014. a määrusega tsiviilasjas nr 2-14-6337 RLS § 57 lg 7 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, mis sätestab, et avalduse esitamisel hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu. Kohus

määras tasutava riigilõivu suuruseks 5 eurot. Maakohus leidis, et e-toimiku võimalikult ulatuslik kasutamine ei soodusta menetlusökonomiat seni, kuni tsiviilasjades peetakse toimikut paralleelselt paberil. Isikut, kellel puudub võimalus või oskus Internetti kasutada ja digitaallkirja anda, ei motiveeri rahalised kaalutlused esitama kohtule dokumente e-toimiku kaudu. Avalduse esitamine muul viisil kui e-toimiku kaudu ei põhjusta kohtusüsteemile sedavõrd tõsiseid tagajärgi, mida on tarvis ära hoida menetlusosaliste erineva kohtlemisega vaidlusalusel määral, nõudes kaks korda suurema riigilõivu tasumist. Kohtute kallutamiseks senisest enam e-toimikut kasutama leidub vaidlusaluse meetme kõrval tõhusamaid ja menetlusosalisi säästvamaid vahendeid. Järelikult ei ole kohtusse pöördumise viisist sõltuv lõivumäärade eristamine menetlusökonomia huvides vajalik ega sobiv abinõu soovitud eesmärgi saavutamiseks.

3. Tartu Maakohtu määrus jõudis Riigikohtusse 21. märtsil 2014.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

4. Riigikogu leiab, et RLS § 57 lg 7 on põhiseadusega kooskõlas. Maksude ja lõivude eesmärk on muu hulgas inimeste käitumise suunamine. Seetõttu on lõivuerinevused praegusel juhul põhjendatud. Riigikogu leiab, et riigilõivu määra põhjendatust tuleks kaaluda konkreetsete üksikjuhtumite lahendamisel ning isiku- ja faktipõhiselt. Lõivumäära erinevus ei pruugi takistada juurdepääsu õigusemõistmisele kõrgema sissetuleku, vastavate võimaluste ja oskustega isikutele. Isikutele, kelle jaoks on e-toimiku kasutamine raskendatud või võimatu, on seadusega sätestatud võimalus tasuda riigilõivu madalamas määras (TsMS § 139 lg 2¹). See võib põhjustada kohtutele lisakoormuse, kuid mitte sellisel määral, et kaaluks üles regulatsiooni üldeesmärgi, milleks on kohtute töökoormuse vähendamine. Riigikogu hinnangul on RLS § 57 lg 7 kooskõlas PS §-ga 12.

5. Avaldaja nõustub Tartu Maakohtu 21. märtsi 2014. a määruks tsiviilasjas nr 2-14-6337 väljendatud seisukohtadega.

6. Tartu Linnavalitsus on seisukohal, et RLS § 57 lg-s 7 sätestatud erinev lõivumäär ja selle tasumise kohustus riivab õigusriigis olulisi põhiõigusi ning on põhiseadusega vastuolus.

7. Õiguskantsleri arvates piirab RLS § 57 lg 7 osas, mis näeb ette erineva suurusega riigilõivu määrad avalduse esitamiseks hagita perekonnaasjas nõusoleku saamiseks eestkostetava nimel tehingu tegemiseks, ennekõike PS §-s 14 tagatud õigust menetlusele ja korraldusele. Samuti riivab vaidlusalune meede PS §-s 32, §-s 27, § 15 lg-s 1, § 12 lg-s 1 ja §-s 11 sätestatud põhiõigusi ning põhimõtteid. Samas ei ole riigilõivu täismäär 10 eurot eraldiseisvana ülemäära kõrge piirang kohtult loa saamiseks oma õiguste kasutamiseks. Riigilõivude soodus- ja täismäära erinevus ei ole märkimisväärne, mistõttu võib seadusandja otsus motiveerida riigilõivu määra erisuse kaudu isikuid kohtusse pöördumisel elektroonilise e-toimiku kasuks otsustama olla põhiseaduspärane. Tuginedes Riigikohtu 10. detsembri 2013 otsusele asjas nr 3-4-1-20-13, leiab õiguskantsler, et praegusel juhul riigilõivude erinev määr menetlusökonomia saavutamist siiski ei soodusta.

8. Justiitsminister märgib, et vaidlustatud sätte kehtestamisega soovis seadusandja riigilõivu laekumise vähenemisest hoolimata soodustada elektroonilises keskkonnas dokumentide esitamist, kompenseerides seeläbi isikule tulenenud täiendavat tööd väiksema riigilõivu tasumise kohustusega. Riigikohtu praktikas on kahtluse alla seatud vaidlusaluse meetme eesmärgipärasus. Tuginedes Riigikohtu otsustele analoogilistes asjades, leiab justiitsminister, et vaidlustatud RLS § 57 lg 7 alusel kehtestatud riigilõivumäärade eristamine ei ole proportsionaalne. RLS § 57 lg 7 on vastuolus PS § 12 lg-ga 1 osas, mis sätestab, et avalduse esitamisel hagita menetluse korras läbivaadatavas asjas tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

9. Riigilõivuseaduse (RT I, 29.06.2012) § 57 "Tsiiviilkohtumenetluse toimingud" lg 7:

"(7) Avalduse esitamisel hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas tasutakse riigilõivu 10 eurot. Kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 5 eurot."

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

10. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

11. Eestkostetava varaga tehingu tegemiseks nõusoleku saamiseks e-posti teel esitatud avalduse menetlemisel oleks Tartu Maakohus pidanud vaidlusaluse sätte põhiseaduse vastasuse korral tegema avalduse kohta teistsuguse otsustuse kui vaidlustatud sätte põhiseaduspärasuse korral (vt ka Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. a otsus asjas nr 3-4-1-5-02, p 15). Maakohus tunnistas RLS § 57 lg 7 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, mis sätestas avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja jättis kohaldamata. Kolleegium leiab, et avalduse menetlemise ajal Tartu Maakohtus oli RLS § 57 lg 7 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis asjassepuutuv säte osas, mis näeb ette kohustuse tasuda avalduse esitamisel hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas riigilõivu 10 eurot, kuid avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu 5 eurot.

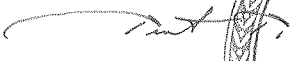
12. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Kohtumenetluses avalduselt riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad eeskätt PS § 15 lg 1 esimeses lauses tagatud igatühe põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 4. novembri 2013. a otsus asjas nr 3-4-1-28-13, p 17). Samuti riivab see PS § 14 ja § 15 lg 1 koostoimes tagatud üldist põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17. juuli 2009. a otsusest kohtuasjas nr 3-4-1-6-09, p-d 15, 20 ja 22) ning PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p 49). Seejuures pidi avaldaja, kes esitas avalduse kohtule e-posti teel, loobuma suuremas ulatuses oma omandist kui isik, kes esitab avalduse kohtusse e-toimiku kaudu. RLS § 57 lg-s 7 koheldakse seega isikuid erinevalt, mis riivab PS § 12 lg-s 1 sätestatud võrdsuspõhiõigust (vt ka Riigikohtu üldkogu 7. juuni 2011. a otsus asjas nr 3-4-1-12-10, p-d 31–32).

13. Riigilõivuseaduse, tsiiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (206 SE) seletuskirja järgi on riigilõivumäärad seatud sõltuvusse kohtusse pöördumise viisist, et tagada riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine ja langetada kohtute koormust tehnilise töö vähenemise kaudu. Seetõttu motiveeritakse isikuid avaliku e-toimiku kasuks otsustama. Menetlusökoonomia on Riigikohtu praktika kohaselt põhiseaduslik õigusväärtus ja sellena PS § 12 lg 1, § 14, § 15 lg 1 ja § 32 riive eesmärgina legitiimne (vt ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus asjas nr 3-4-1-20-13, p 56).

14. Kolleegium on leidnud, et sarnases olukorras olevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel ei aita ülekaalukalt kaasa tõhusamale menetlusele ega ole sobiv, vajalik ja mõõdukas vahend menetlusökoonomia tagamiseks. Kolleegium jääb Riigikohtu senises praktikas kujundatud kaalutluste juurde ega pea vajalikuks korrata põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi

10. detsembri 2013. a otsuses asjas nr 3-4-1-20-13 (p-d 57–74) ja 10. märtsi 2014. a otsuses asjas nr 3-4-1-6-14 (p 17) toodud põhjendusi RLS § 57 lg 7 põhiseadusega vastuolu kohta.

15. Kolleegium tunnistab PSJKS § 15 lg 1 p-st 2 juhindudes RLS § 57 lg 7 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, mis sätestab hagita perekonnaasjas ja piiratud teovõimega täisealisele isikule eestkostja määramise asjas avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Eerik Kergandberg

Lea Laarmaa

Lea Kivi